

Jedním z bezmála tří set lidí, kterým se československá železná opona stala osudnou, byl v roce 1964 čtyřicetiletý Jan Medek, jehož nedáaleko Lukova na hranicích s Rakouskem zabil elektrický proud. Za mrtvé u železné opony doposud nebyl potrestán žádný politik minulého režimu. (foto: ABS)

Je nutné přehodnotit zaměření činnosti ÚDV

Rozhovor s ředitelem ÚDV Dalimilem Syptákem

LUDEK NAVARA – JAKUB ŠAFRÁNEK

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu služby kriminální policie a vyšetřování (ÚDV) má po devíti letech nového ředitele. Dne 1. srpna 2024 se jím stal vystudovaný právník a kariérní policista Dalimil Sypták, dosavadní náměstek Evy Michálkové, která ze své funkce na vlastní žádost odstoupila a stala se náměstkyní nynějšího šéfa úřadu. D. Sypták v následujícím rozhovoru¹ mluví o svých prioritách i vizích, přibližuje obtíže, s nimiž se vyšetřovatelé zločinů komunismu setkávají, a reaguje na kritiku, která na úřad ze strany odborné i laické veřejnosti zaznívá.

Od založení ÚDV brzy uplyne třicet let. Do jaké míry se podle vás daří naplňovat zákonem určené cíle, tedy dokumentovat a vyšetřovat zločiny komunismu?

Mám za to, že úřad za dobu svého působení prokázal, že jeho existence má smysl. Rozumím ale také názorům, že by těch odhalených případů mohlo být daleko více a že zjištění pachatelů měli být postaveni před soud již dávno. Musíme si ale uvědomit, jak moc se liší práce našich vyšetřovatelů od práce těch, kteří se zabývají současnou kriminalitou. Zatímco vražda je promlčená po dvaceti letech, my

se běžně zabýváme případy, ke kterým došlo před čtyřiceti, padesáti či více lety. Tehdy nebyl internet, nebyly žádné elektronické sbírky zákonů, nařízení, rozkazů. Pokud jsme například v rámci dokazování trestné činnosti museli prokázat, že pachatel o určité skutečnosti věděl, museli jsme fyzicky projít kupříkladu zápisy ze zasedání předsednictva Ústředního výboru (ÚV) Komunistické strany Československa (KSČ), z kolegií ministra vnitra ČSSR, ze schůzí vojenské rady Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic, kádrové spisy nebo svazky operativní agendy kontrarozvědky

třeba i za 35 let. S ohledem na zápisy prováděné na psacích strojích se běžně setkáváme s tím, že jsou v digitalizované podobě ještě hůře čitelné, a proto nezbyvá, než je prohlížet takříkajíc list po listu.

Samostatnou kapitolou jsou pak podpisové doložky podezřelých a jejich podpisy. Vyskytují se případy, kdy obvinění brojí proti autentičnosti svého podpisu. Pokud archiv disponuje originálem rozporované listiny, obracíme se na znalce z oboru písomoznalství. Často však naše listinné důkazy pocházejí z kopií uložených na mikrofilmu, z nichž není expertiza ručního písma proveditelná. Na to reagujeme porovnáváním podpisu s jinými podpisy toho samého obviněného na listinách pocházejících ze zcela jiných spisů, jež nemají s vyšetřovanou věcí žádnou souvislost. Též se potýkáme s neshodami spojenými s absencí podpisů u podpisové doložky podezřelého na archivních dokumentech. To řešíme buď dotazem na archiv, nebo se spokojíme s eventualitou, že podezřelý podepsal gros dokumentů v prověřovaném spisu, a chybějící jeden dva podpisy tak nejsou rozhodující.

¹ Odpovědi na níže položené otázky zaslal Dalimil Sypták redakci *Paměti a dějin* písemně 7. 9. 2024.

Dalimil Sypták (1970)

absolvoval Právnickou fakultu UK v Praze, obor Právo a právní věda. Pracoval jako vyšetřovatel v oblasti vražd a závažné hospodářské trestné činnosti, později jako náměstek ředitele krajského policejního ředitelství pro službu kriminální policie a vyšetřování. Od roku 2016 působil na ÚDV jako náměstek ředitele, specializuje se na vyšetřování trestné činnosti v době totality. Je autorem řady odborných článků v oboru právo, kriminalistika a management. Dne 1. srpna 2024 se stal novým ředitelem ÚDV.

Vyšším počtům zjištěných případů neprosněla ani skutečnost, že poškození potenciální trestnou činností tehdy nově zformovanému úřadu (ÚDV zahájil svou činnost k 1. lednu 1995) zkrátka neoznamovali. Nebo alespoň ne v dostatečně vysokém počtu. Pohnutky byly tehdy různé. Buď ještě neměli dostatek důvěry v bezpečnostní složky demokratického státu, nebo o jeho vytvoření ani nevěděli. S tou poslední možností se bohužel setkáváme dodnes.

Proč se nepodařilo dovést k soudu a potrestat drtivou většinu prominentů bývalého režimu, dokud ještě žili?

Tak to je otázka spíše na mé předchůdce. Nicméně z dnešního pohledu mohu říci, že tehdy měli kolegové zřejmě trochu těžší pozici v tom smyslu, že scházela ve věcech komunistických zločinů ustálená judikatura a rozhodovací praxe. Dnes je situace jiná a můžeme se opírat o řadu rozsudků, usnesení a stanovisek vyšších soudů a státních zastupitelství, které reagují na do té doby sporné otázky. Namátkou se jednalo o specifikaci způsobené újmy, která měla vliv na

okolnosti promlčení, otázky spojené s amnestií, ale také naplňování konkrétních znaků skutkových podstat týkajících se zločinů komunismu.

Nicméně není to tak, že by se žádný z prominentů komunistického režimu nedostal před soud. Vzpomeňme jenom Miroslava Štěpána, kterému uložil soud 2,5 roku vězení v roce 1990 za to, že dal pokyn k použití vodního děla proti demonstrantům v říjnu 1988. V roce 1992 se také nakrátko dostal do věznice tehdejší ministr vnitra František Kincl, který si odpykával tříletý trest kvůli nezákonnému zadržování občanů před listopadem 1989. Ve stejném procesu byl odsouzen i někdejší šéf kontrarozvědky Karel Vykypěl a bývalý Kinclův náměstek Alojz Lorenc, který byl posledním šéfem Státní bezpečnosti (StB). Tomu se nejprve podařilo uniknout díky slovenskému občanství, ale následně mu slovenský soud uložil podmíněný trest. Tyto případy se podařilo dotáhnout k rozsudku ještě před vznikem ÚDV.

V souvislosti s nedávným výročím okupace Československa v roce 1968 vzpomeňme také bývalého vysokého činitele KSČ Karla Hoffmanna, který

byl v červnu 2003 odsouzen na čtyři roky za vlastizradu. Skutek byl pak v říjnu téhož roku překvalifikován vrchním soudem na sabotáž a prodloužen o dva roky. Před soudem v roce 2001 stanul také předlistopadový federální ministr vnitra Jaromír Obzina, který čelil obžalobě za akci „Asanace“. Ten ale v lednu 2003, tedy ještě před vynesením rozsudku, zemřel. Jeho čtyřem spoluobžalovaným, vysokým funkcionářům ministerstva vnitra, pak soud uložil podmíněné tresty. Před lety byla také pravomocně zastavena kauza týkající se vyzbrojování někdejších Lidových milicí, ve které figurovali Lubomír Štrougal, Karel Hoffmann a také původně Milouš Jakeš i Jozef Lenárt. Obvinění byli rovněž bývalý místopředseda federální vlády Josef Korčák a exministr vnitra Milán Václavík. Posledně jmenovaný byl však kvůli svému zdravotnímu stavu v roce 1996 omilostněn.

Pravdou ale zůstává, že někdejší generální tajemník ÚV KSČ Milouš Jakeš, ačkoliv byl několikrát prošetřován nebo obviněn, nikdy neslyšel pravomocný odsuzující rozsudek. Když čelil obžalobě z vlastizrady za události v roce 1968 společně s Jozefem Lenártem, odvolací soud ho v roce 2003 definitivně zprostil viny. Až v listopadu 2019 jsme získali důkazy, na základě kterých jsme Jakeše mohli obvinít v souvislosti se střelbou na bývalých československých státních hranicích. Dalšími obviněnými byli Lubomír Štrougal a exministr vnitra Vratislav Vajnar. Všichni tři ale zemřeli ještě před vynesením rozsudku.

Jaké bude mít ÚDV pod vaším vedením priority vzhledem k různorodosti případů, jimiž se má zabývat?

V nové funkci se chci soustředit zejména na přehodnocení hlavního zaměření činnosti úřadu, personální

stabilizaci a otevřenou komunikaci směrem k odborné i laické veřejnosti.

Přehodnotit zaměření naší činnosti je dle mého názoru nutné s ohledem na dobu, která od vzniku našeho úřadu uplynula. Chtěli bychom ještě větší pozornost věnovat nejzávažnějším případům z doby tzv. nesvobody. Myslím tím jednání, v jehož důsledku umírali nebo byli těžce zraněni lidé. Sem spadají případy střelby na československých státních hranicích, ale také vraždy v 50. letech. V tomto pojetí nevnímáme vraždy pouze jako samostatnou skutkovou podstatu. Máme na mysli i různá pohnutí k sebevraždám a úmrtím v důsledku zdravotního selhání v podmínkách vyšetřování příslušníky StB. Ti v souladu se svou metodikou prováděli mnohahodinové výslechy bez možnosti spánku apod. Bezpochyby sem patří i procesy s politickými odpůrci, statečnými příslušníky bezpečnostních sborů, nepohodlnými politickými funkcionáři, ale také s tzv. vnějšími nepřáteli nebo představiteli církví. Z hlediska vážnosti následků těchto komunistických zločinů považujeme za nutné se systematicky zabývat i těmito „historickými“ případy, abychom mohli období 50. let definitivně uzavřít, neboť naším cílem je tyto případy řádně prošetřit a z pozice orgánu činného v trestním řízení konstatovat vinu zjištěných pachatelů, což např. ÚSTR udělat nemůže. V této souvislosti budeme chtít oslovit odbornou veřejnost, aby nám předávala nové podněty k takovým případům. Po jejich prošetření bychom chtěli období „vražd v 50. letech“ uzavřít a zpracovat i knižně, včetně kazuistiky a dobových dokumentů. U těchto nejzávažnějších trestných činů chceme stejně postupovat až do roku 1989 a „uzavírat“ tak jednotlivá desetiletí. Samozřejmě při zohlednění nepromlčitelnosti všech skutků oznámených a spáchaných

z politických a jiných vyjmenovaných důvodů, kterými se musíme zabývat kdykoliv v budoucnu.

Znamená přehodnocení hlavního zaměření činnosti, že budete stíhat především žijící podezřelé a současně dříve vysoce postavené?

Náš právní řád nám neumožňuje vést řízení podle toho, zda je podezřelý živý, či mrtvý. Vyšetřovatelé nejprve zjišťují, zda se trestný čin, resp. zvláště závažný zločin stal, a až poté, kdo je jeho pachatelem. Po jeho identifikaci se pak upravuje procesní postup. Když zjistíme, že podezřelý zemřel, provádíme dokumentaci jeho trestné činnosti ve stejném rozsahu.

Trochu jiná situace je u vysoce postavených stranických funkcionářů. Konkrétně v případě železné opony jsme nejprve začali u vrcholných představitelů KSČ. Bylo to jednak z toho důvodu, že ti žijící nám mohli uvést nějaké skutečnosti, na které jsme dosud při prověřování nenarazili. Dalším argumentem pro nás byla skutečnost, že na jejich trestnou činnost navazovala odpovědnost níže postavených osob. Svou roli také sehrál materiální znak trestného činu, tedy nebezpečnost jejich jednání pro společnost, neboť to byli právě oni, kdo de facto řídil stát a nastavoval pravidla pro střelbu na státní hranici. Měli rovněž propracovaný hlásný systém, jak se o takových případech dovědět. Tuto mozaiku nám následně doplňovali o úroveň níže jednotliví ministři vnitra, dále hierarchicky funkcionáři Hlavní správy Pohraniční stráže, velitelé jednotlivých brigád a rot a posledními pak byli řadoví příslušníci Pohraniční stráže. Zjednodušeně se dá říci, že k dnešnímu dni jsme prokázali trestní odpovědnost u všech členů předsednictva ÚV KSČ a ministrů vnitra. U těch, kteří byli způsobilí zúčastnit se soudního

řízení, byla jejich věc projednána před soudem, u ostatních došlo k pravomocnému zastavení řízení nebo odložení z důvodů jejich úmrtí.

Odpovědnosti posledních tří úrovní osob odpovědných za výkon ochrany státních hranic se zabýváme v současné době. Aktuálně je u soudu věc zástupce náčelníka Hlavní správy Pohraniční stráže Jana Muzikáře, přičemž trestní odpovědnost jeho nadřízeného nyní prověřujeme. Zkoumáme také možnou odpovědnost členů vojenské rady, jakéhosi jejich poradního orgánu. Obdobně je tomu také u velitelů brigád a politruků, kteří objížděli rotu a utvrzovali řadové pohraničníky v oprávněnosti používání zbraní při pokusech o útěk. Jako odstrašující praxi přitom uváděli případy, kdy zbraň nebyla použita, ačkoliv by z jejich pohledu použita být měla. Posuzování jejich trestní odpovědnosti je tak navázáno na případné spáchání trestného činu ze strany střilejících pohraničníků. Z tohoto důvodu se zabýváme zodpovědností velitelů brigád a politruků současně se střilejícími příslušníky Pohraniční stráže. Ve všech případech se však nemusí jednat jen o střelbu na neozbrojené lidi pokoušející se o útěk. Může to být také použití služebního psa s fatálními následky nebo vyslání samostatně útočících psů, tzv. SUPů.

V „případech železné opony“ se sice podařilo odsoudit některé přímé viníky (střelce), ale jejich velitelé a vysocí funkcionáři komunistické strany jsou prošetřováni až v posledních letech. Proč? V Německu tento problém „vyřešili“ již v 90. letech.

Zatímco my kvalifikujeme tato jednání jako zneužití pravomoci úředních osob, němečtí kolegové prokazují spáchání trestného činu vraždy, která je u nás po dvaceti letech promlčená. I tento rozdílný

přístup je zřejmě jedním z důvodů, proč byli němečtí kolegové úspěšnější dříve.

Během prověřování oznámení Platformy evropské paměti a svědomí z roku 2017 jsme na základě získaných listinných důkazů a odborných konzultací s Nejvyšším státním zastupitelstvím v Brně a Obvodním státním zastupitelstvím pro Prahu 1 našli zákonný způsob, jak postavit vysoké stranické funkcionáře KSČ a velitele Pohraniční stráže před soud. Původně byla tato věc přidělena na naše detašované pracoviště v Brně, které se již trestnou činností na hranicích v minulosti zabývalo. Vzhledem k postupně narůstajícímu rozsahu prověřování nezbylo vedení ÚDV v roce 2019 nic jiného než vytvořit specializovaný tým vyšetřovatelů v Praze. Tým jsme nazvali stejnojmenně „Železná opona“ a já osobně jsem ho řídil. V Brně tak po odlehčení zůstalo prověřování technických opatření na státních hranicích. V rámci pražského týmu jsme vysoké stranické funkcionáře KSČ a velitele Pohraniční stráže vinili z jejich podílu odpovědnosti na právní úpravě režimu ochrany bývalých československých státních hranic, který legalizoval použití střelné zbraně příslušníky Pohraniční stráže i proti neozbrojeným uprchlíkům. V kontextu našeho právního řádu bylo nezbytné u každého jednotlivce dokázat, jaký díl spoluzodpovědnosti za případné následky střelby na hranicích nesl. Bylo zapotřebí v Národním archivu a Archivu bezpečnostních složek dohledat jak přímé důkazy, tedy listiny, které prokazovaly, že odpovědné osoby věděly o případech úmrtí neozbrojených „narušitelů“ státních hranic v důsledku střelby příslušníků Pohraniční stráže, tak

i podpůrné dokumenty, jež dokládaly roli předsednictva ÚV KSČ při řízení státu. Rozhodující úloha předsednictva nebyla nikdy zakotvena v žádném právním předpisu, např. kompetenčním zákoně. Znění čl. 4 Ústavy ČSSR (z roku 1960) o vedoucí úloze KSČ je v tomto smyslu obecné. Toto vágní znění nepostačovalo k doložení kompetencí jeho členů v oblasti ochrany státních hranic. My jsme potřebovali na konkrétních případech doložit, jak prakticky ovlivňovali vše, co se v tehdejší republice dělo. Od roku 2019 tak byli pravomocně stíháni tři členové předsednictva ÚV KSČ, kterými byli Jan Fojtík, Milouš Jakeš a Lubomír Štrougal, z nichž jeden v době vyšetřování zemřel, a v případě dalších dvou pak byla konstatována duševní porucha. Obvinění dále čelil ministr vnitra ČSSR Vratislav Vajnar, který byl státním zastupitelstvím obžalován, ale v průběhu řízení ještě před soudem zemřel. Dalším byl zástupce náčelníka Hlavní správy Pohraniční stráže Jan Muzikář, jenž byl rovněž obžalován a v jehož případě dosud probíhá hlavní líčení. V roce 2020 náš úřad konstatoval vinu, ale pro nepřipustnost trestního stíhání z důvodu úmrtí odložil případy celkem dvanácti členů předsednictva ÚV KSČ, kterými byli Ladislav Adamec, Vasil Biľak, Peter Colotka, Karel Hoffmann, Gustáv Husák, Alois Indra, Ignác Janák, Antonín Kapek, Josef Kempný, Josef Korčák, Jozef Lenárt a František Pitra. Posledním byl v tomto roce ministr vnitra Jaromír Obzina. V roce 2022 byl nepravomocně stíhán ministr vnitra František Kincl, jehož stíhání musel zrušit státní zástupce, neboť pochyboval o duševním stavu obviněného. Následné znalecké zkoumání potvrdilo Kinclovu neschopnost účasti v trestním řízení.

Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, Helsinské dohody i rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) z roku 2001 ve věci Krenz, Kessler, Streletz... Využívá ÚDV při vyšetřování tyto právní normy jako např. právě Německo?

Nejprve je nutné říci, že v našem právním řádu se musíme opírat o normy, které byly pro tehdejší Československo právně závazné. V případě Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948 tomu tak nebylo. Nelze klást někomu za vinu, že porušil mezinárodní normu, která nebyla součástí právního řádu. Pro přijetí deklarace tehdy hlasovalo 48 z 58 tehdejších členů OSN, Československo se společně se zeměmi bývalého východního bloku při hlasování bohužel zdrželo. Oficiálním důvodem bylo to, že neobsahuje výslovné odsouzení fašismu a nacismu. Tím skutečným ale zřejmě byla obava, že by svým zejména politickým závazkům nebyly schopny či ochotny dostát. Po právní stránce jde o rezoluci Valného shromáždění OSN, která nemá právně závazný charakter, tedy o tzv. soft law. Jejeho porušení se tak nelze účinně dovolávat u soudu. Nepochybně má ale velkou morální, a hlavně politickou váhu. Ústavní soud v kauze Koreň, na kterou poukazuje JUDr. Lubomír Müller,² nekonstatoval právní závaznost, ale rezoluci použil jen jako „výkladový předpis“.

Jiná situace byla u Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1976 (tzv. Helsinské dohody), která u nás byla právně závazná. Porušení deklarovaného práva kohokoli opustit zemi bylo pro nás rozhodující při zkoumání znaků trestní odpovědnosti tehdejších veřejných činitelů. Ve svých závěrech jsme konstatovali, že porušovali zákony vlastní země.

2 Viz rozhovor s Lubomírem Müllerem v tomto čísle *Paměti a dějin*.

Co se týče zmíněného rozhodnutí ESLP ve věci Krenz, Kessler a Streletz, tak to definuje koncept tzv. morální volby, tedy to, zda příslušník pohraničních jednotek použije zbraň k usmrcení „narušitele“, či nikoliv. V současné době nahlížíme na jednání zakročujících pohraničnicků i z tohoto pohledu. Chceme, aby podíl každého, kdo by mohl nést spoluzodpovědnost za protiprávní dění se závažnými následky na bývalých československých státních hranicích, byl řádně prozkoumán. K této objektivizaci nepochybně přispěje i toto rozhodnutí ESLP. Ačkoliv se jedná o rozhodnutí z roku 2001, dosud jsme ho neobjevili v odůvodnění žádného rozhodnutí.

Jak probíhá spolupráce se zahraničím? Jaký je např. výsledek trestního oznámení podaného v Německu v roce 2016 kvůli úmrtí pěti německých občanů na československo-německé hranici, které má řešit společný česko-německý tým?

Spolupráce je efektivní právě díky dohodě o zřízení společného vyšetřovacího týmu „Iron Curtain“ z 13. června 2019. Jednotlivými stranami dohody byly Nejvyšší státní zastupitelství v Brně a Státní zastupitelství ve Weidenu. Jednání se za českou policii zúčastňují já a hlavní vyšetřovatel týmu „Železná opona“ podplukovník Jan Trnečka. Naši stranu ještě doplňuje státní zástupkyně Katarína Kandová z Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1. Německou stranu reprezentují státní zástupce Christian Härtl ze Státního zastupitelství města Weiden a policejní komisaři Andreas Thönnessen, Thomas Kolb a Jan Stefan z Bavorského státního úřadu kriminální policie Mnichov. V osobním formátu probíhají zhruba jednou ročně. V jejich průběhu si oba

týmy vyměňují zkušenosti a vzájemně zadávají úkoly, které požadovaná strana plní ve své domovské zemi. Například se jedná o ztotožňování osob, provádění výslechů, doručování písemností, vyhledávání archiválií apod. Archivní dokumenty, které nám německá strana poskytla, nám umožnily zahrnout německé občany, kteří zemřeli nebo byli zraněni na československých hranicích, mezi poškozené v rámci naší „Železné opony“. Při poslední schůzce v roce 2023 jsme tak německým kolegům prezentovali odpovědnost všech pachatelů za smrt každého německého občana.

Ve věci střelby na hranicích plníme také úkoly pro orgány činné v trestním řízení v Polské republice. Jedná se o ustanovování osob a provádění jejich výslechu na základě evropského vyšetřovacího příkazu.

V rámci dosavadní oboustranné spolupráce jsme s německými kolegy prováděli úkony, které se týkaly více než šesti desítek osob. Polské straně jsme prozatím ztotožnili nebo vyslechli téměř třicet českých osob.

„Německý“ tým vznikl proto, aby šetřil případy Němců u československé železné opony. Kolik trestních stíhání za vraždy či ublížení na zdraví německých občanů jste tedy zahájili?

Počet trestních stíhání v souvislosti s úmrtím a újmou na zdraví německých občanů koresponduje s číslem, které jsem uvedl v dřívější odpovědi. Každý ze šestice stíhaných pachatelů (Jan Fojtík, Milouš Jakeš, František Kincl, Jan Muzikář, Lubomír Štrougal a Vratislav Vajnar) byl odpovědný za smrt nebo zranění aspoň jednoho německého občana. Bylo tomu tak proto, že v období let 1976–1989 docházelo na státních hranicích k zákrokům Pohraniční stráž s vážnými následky poměrně často. Ve větší

míře tyto útoky postihovaly východoněmecké občany a až na druhém místě občany československé.

Znovu chci v této souvislosti zvýzdvihnout význam česko-německé spolupráce, neboť nám kolegové ochotně zjišťovali adresy přeživších poškozených Němců, prováděli s nimi výslechy a z vlastní iniciativy identifikovali a vyslechli další svědky, o kterých jsme do té doby nevěděli.

Jak je na tom úřad po personální stránce? Má dostatečné kapacity na to, aby řešil všechny případy, jak nejrychleji lze?

V oblasti personální stabilizace chci zdůraznit, že se nám poslední dobou daří získávat zejména nové vyšetřovatele. Potřebujeme policisty s praxí ze služby kriminální policie a vyšetřování. V rámci našich případů se totiž setkávají s nejzávažnější kategorií zločinů, které trestní zákoník zná a jež se navíc staly před několika desítkami let. Navíc se zabývají různým zněním právní úpravy. Jednání pachatelů totiž musí být trestné po celou dobu, tedy od jejich spáchání do doby, kdy je o věci rozhodováno. Při výběru jsme tak nároční. Vyšetřovatel musí být také částečně historik, aby znal politické a jiné souvislosti, které jsou zapotřebí k rozpoznání trestní odpovědnosti pachatelů. I to může být jeden z důvodů, proč máme dlouhodobě jedno až dvě místa neobsazená. Představy o našem vyšším počtu by přicházely do úvahy až tehdy, pokud bychom ty stávající naplnili. K tomu však nikdy v minulosti nedošlo. Náš dlouhodobý průměr je přitom třináct až čtrnáct vyšetřovatelů. Přitom řešíme stejné flukuační problémy jako většina policejních útvarů. Těmi jsou odchody do civilu nebo přechod k jiným policejním útvarům.

V některých případech docházelo z vnějšího pohledu k dlouhým průtahům. Například u trestního oznámení Ludka Navary a dalších oznamovatelů z roku 2008 (zabití 246 obětí na dnešní hranici ČR se SRN a Rakouskem v letech 1948–1989), na které přišla velmi stručná odpověď až po osmi letech. Podobně JUDr. Lubomír Müller už tři roky čeká na vyhodnocení činnosti JUDr. Josefa Urválka. Vysvětli byste, proč k těmto průtahům dochází či docházelo?

Předně bych chtěl uvést, že se poměrně často setkávám mezi odbornou veřejností s názorem, že se na hranice po dobu osmi let takřikajíc „nesahalo“. Městské státní zastupitelství v Praze, které v této věci vykonávalo dozor, vyrozumělo oznamovatele o učiněných opatřeních v roce 2013. Nicméně našemu úřadu se za tu dobu podařilo opatřit mnoho důkazů svědčících o tom, že řada předních exponentů totalitního režimu stála u zrodu příslušných technických zařízení. Těmi byla minová pole, elektrický drátěný zátaras a jiné technické prostředky. Získané důkazy prokazovaly, že o jejich existenci nomenklatura věděla a znala jejich reálný účel. Získávání důkazů v trestním řízení samozřejmě nespočívá jen v obstarání archiválií. Je zapotřebí vyslechnout řadu osob, zajistit odborná vyjádření, provést znalecká zkoumání, a to všechno vyžaduje čas. V rámci provedeného šetření však bylo zjištěno, že odpovědné osoby již zemřely. Vyšetřovatelům proto nezbylo, než vyčerpávajícím způsobem dokončit prověřování bez jejich účasti a průběžně ve věci rozhodnout. Tak tomu bylo v roce 2010, kdy vyšetřovatel rozhodl o problematice minových polí se závěrem, že Karol Bacílek, Alexej Čepička, Viliam

Široký, Antonín Novotný a Antonín Zápotocký se dopustili zločinů zneužití pravomoci úředních osob a obecného ohrožení. O dva roky později, tedy v roce 2012, rozhodl o problematice drátěného zátarasu se závěrem, že znovu Karol Bacílek, Alexej Čepička a Antonín Novotný se dopustili stejných zločinů. Dalšími zjištěnými pachateli potom byli Jaromír Dolanský a Václav Kopecký.

Šetření v této problematice však probíhalo dále. V roce 2016 bylo vydáno naším úřadem rozhodnutí o odložení věci z důvodu promlčení. Podezřelým byl Lubomír Štrougal. Kladli jsme mu za vinu, že jako ministr vnitra v letech 1961–1965 nevytvářel podmínky směřující k řádnému plnění úkolů Pohraniční stráže při střežení hranice s Německem a Rakouskem tím, že umožnil používání zbraní, elektrifikovaného drátěného zátarasu, tzv. EZOH, a to v rozporu s nařízením ministra národní bezpečnosti, a toto nařízení nezměnil, čímž zmařil splnění důležitého úkolu, přestože tuto možnost měl na základě zákona č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic. Svým jednáním se tak dopustil přečinu maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti, a jak jsem uvedl, došlo tímto k promlčení, neboť tento přečin nebyl zákonem z promlčení vyloučen.

Posledním rozhodnutím v této věci pak bylo vydání usnesení o odložení věci v roce 2021, které kladlo za vinu opět Lubomíru Štrougalovi, že jako ministr vnitra v tomtéž období ponechal v provozu elektrifikovaný drátěný zátaras, ačkoliv byl podle § 4 zákona č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic, jedinou osobou, která mohla rozhodnout o jeho vypnutí. Z tohoto důvodu zemřelo nejméně 28 osob. Podařilo se totiž získat

ucelený řetězec důkazů svědčících o tom, že byl Štrougal prokazatelně informován prostřednictvím denních hlášení Hlavního velitelství Pohraniční stráže, že přímo na tomto zařízení dochází k úmrtí osob. Vzhledem ke znalci konstatované duševní chorobě, jež nastala až po spáchání činu a jež mu trvale znemožňovala chápat smysl trestního stíhání, nezbylo vyšetřovateli než konstatovat nepřipustnost trestního stíhání. K zahájení jeho trestního stíhání pro zločin zneužití pravomoci úřední osoby tak nedošlo. Jak je z uvedených informací zřejmé, na případu se kontinuálně pracovalo.

Jako třetí prioritu jste zmínil komunikaci ÚDV směrem k veřejnosti. Právě v tomto ohledu býval úřad v minulosti kritizován. Co se po vašem nástupu do funkce změnil? Vrátil se například na webové stránky přehledy případů, které z nich byly v minulosti odstraněny?

Otevřená komunikace směrem k odborné i laické veřejnosti je jednou z mých priorit při převzetí úřadu. Je však nutné si uvědomit, že řadu bližších informací nelze v průběhu trestního řízení, které je neveřejné, sdělovat. Budeme však hledat cesty, jak o naší práci informovat. Jednou z takových cest jsou příspěvky na síti X. Náš úřad je součástí Policie ČR, která má přibližně 300 tisíc sledujících. Proto je pro nás výhodné komunikovat s veřejností prostřednictvím tohoto kanálu. Poprvé jsme této možnosti využili při sdělení, že jsme navrhli obžalovat dva příslušníky StB, kteří stáli za odebráním umělecké kvalifikace členům hudební skupiny Pražský výběr. Zvažujeme také využití dalších sociálních platform, jakou

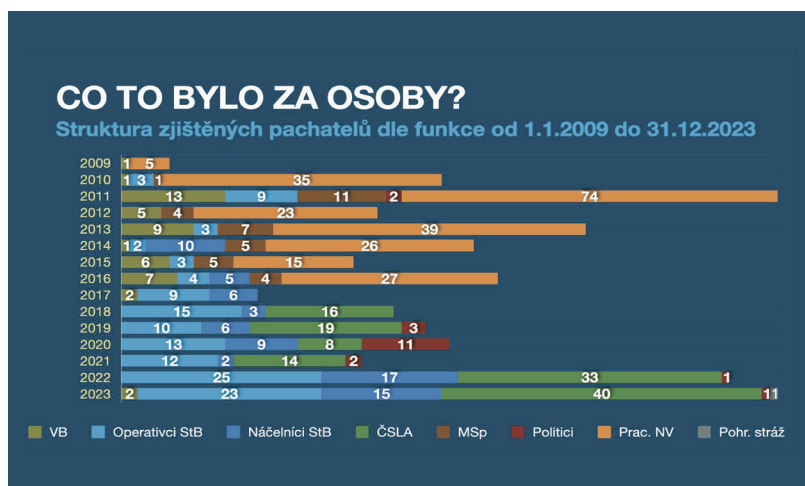
je například Facebook. Nechceme ale v žádném případě suplovat činnost paměťových a historických institucí. Chtěli bychom se zaměřit na určitý okruh případů „svévole“ a protiprávnosti komunistického režimu a ty doplnit vhodnou kazuistikou z trestního řízení. Právě tato forma kazuistik bude nahrazovat v minulosti zveřejňované rozsudky. Máme za to, že o soudních rozhodnutích by měl informovat soud, protože přípravné řízení konané policejním orgánem skončilo.

Pokud jde o zveřejňování informací nad rámec činnosti úřadu, takovou možnost je rovněž sdělení, že například navrhuje obžalovat nějakou osobu s uvedením příslušného státního zastupitelství a spisové značky. Prostřednictvím našich spisových značek komunikujeme s veřejností standardně, nicméně doposud jsme tyto informace sdělovali většinou na základě telefonického dotazu. Díky zveřejnění tohoto údaje na našich webových stránkách bude mít veřejnost možnost překlenout dobu pohybu spisu a zjistit, na které státní zastupitelství se případně může obrátit.

Zároveň máme ambici podávat vždy v prvním kvartále následujícího roku informaci o činnosti úřadu za rok předchozí. Jako vhodná forma se jeví například výroční zpráva, která bude rovněž k nalezení na našich webových stránkách.

Na začátku března 2024 proběhl na půdě Poslanecké sněmovny seminář o ÚDV. Byl pro úřad jako instituci nějak přínosný?

Důvěra veřejnosti v práci Policie ČR a našeho úřadu je pro nás klíčová. Seminář dle mého názoru ukázal, že vzájemné informování jak o práci ÚDV, tak o tématech, která zajímají

Jedna z tabulek, které Dalimil Sypták prezentoval na semináři o ÚDV, zobrazuje statistický souhrn struktury pachatelů, které úřad za posledních patnáct let zjistil. Další údaje ze Syptákovy prezentace shrnuje přehled na s. 113 tohoto čísla *Paměti a dějin*. (repro: ÚDV)

odbornou či laickou veřejnost, je oboustranně přínosné. Rozumím tomu, že pokud občané tyto informace nemají, mohou se oprávněně domnívat, že naše činnost není odpovídající. My jsme však na zmíněném semináři prezentovali výsledky naší práce od roku 2009, kdy jsme v rámci policie přešli na jednotný elektronický systém spisové služby. Za posledních patnáct let jsme zjistili 712 pachatelů zvláště závažných zločinů, z toho jsme jich 107 obvinili a u 74 podali návrh na podání obžaloby. Navíc v 575 případech jsme těmto pachatelům trestnou činnost prokázali, ale nemohli jsme je z důvodu úmrtí obvinít. V průměru 13 vyšetřovatelů má na stole přibližně 170 nových kauz k řešení za rok. Většinu z tohoto počtu vyhledáme sami v rámci naší operativní práce. Další část pak tvoří oznámení právnických osob a institucí a nejmenší díl připadá na oznámení fyzických osob. V průběhu konání semináře pak zazněly návrhy, že by se obdobná

setkání mohla konat pravidelně. Tuto možnost bych uvítal.

S jakým výsledkem ve své práci byste byl spokojen rok po svém nástupu do funkce? A co byste rád stihl do roku 2029, kdy od sametové revoluce uplyne čtyřicet let?

Osobně bych byl spokojen s naplněním stanovených priorit. Do roku 2029 bych si přál, aby se nám společně podařilo odhalit co nejvyšší počty případů těch nejzávažnějších zločinů, jež byly spáchány v době tzv. nesvobody, a co nejvíce jejich pachatelů postavit před soud. Poslední roky přitom zjišťujeme kolem 40 nových případů ročně, které spáchalo přibližně 50 osob. Z tohoto počtu bylo vždy obviněno kolem 10 pachatelů. Tento trend v odhalování nových případů bychom si chtěli udržet. V rámci bilancování tohoto kulatého výročí bych tak rád konstatoval, že jsme na svou policejní práci právem hrdí!

